

Työväen sivistystyö ja yhdentyvä Eurooppa

Turunen, Jorma 1989. *Työväen sivistystyö ja yhdentyvä Eurooppa*. Aikuiskasvatus 9, 3, 105—109. — *Artikkelissa tarkastellaan koulutuksen, kulttuurin ja kansansivistystyön asemaa yhdentyvässä Euroopassa. Kirjoittajan mukaan kansalliset kulttuurit näyttävät tulevaisuudessakin säilyttävän asemansa. Erityisesti tarkastellaan työväen sivistystyön asemaa ja mahdollisuuksia tässä muuttuvassa tilanteessa. Kirjoittajan mukaan tulisi ennakkoluulottomasti pohtia integraatiokehityksen vaikutuksia pohjoismaisiin yhteiskuntiin. Tärkeänä pidetään kielten opetuksen lisäämistä ja monipuolistamista sekä muiden kansainvälisessä yhteistyössä tarvittavien valmiuksien kehittämistä.*

1960-luvun lopulla ryhdyttiin Ranskan eraan ammatillisen keskusjärjestön, C.F.D.T.:n piirissä korostamaan koulutuksen tärkeyttä työelämässä ja ammatillisessa toiminnassa. Ensimmäisiä kertoja puhuttiin jatkuvan koulutuksen ideasta aikuiskoulutuksen johtavana periaatteena. Ideaa veivät eteenpäin ennen muuta kaksi herraa: Simon Nora ja Jacques Delors. (1)

Kaksi vuosikymmentä myöhemmin Jacques Delors, myös Mr. Euroopaksi mainittu, luotsaa EY-komission puheenjohtajana Euroopan yhteisöjen 12 jäsenmaata kohti sisäisten markkinoiden toteuttamista ja vuotta 1993. Delors tapaa painottaa yhdentymisen sosiaalista ulottuvuutta — yhdentymiskehityksen seurauksia sosiaalisissa, koulutus- ja kulttuurikysymyksissä. Jacques Delorsin voi väittää saaneen jopa valtakirjan linjansa toteuttamiselle kesäkuun 1989 europarlamentin vaaleissa, jolloin EY:n jäsenmaiden vasemmisto- ja ympäristöpuolueet nousivat uuden parlamentin enemmistöksi.

Jacques Delors on edelleen usein nähty vieras EY-maiden ammatillisten keskusjärjestöjen kokouksissa, joissa hän on painottanut ammattiyhdistysliikkeen mukanaolon merkitystä yhdentymistyössä. Eikä Delors ole tällöin unohtanut ”vanhaa”, jatkuvan koulutuksen ideoitua.

Mikä sitten on koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja kulttuurin painoarvo yhdentyvässä Euroopassa? Onko sellaisilla pohjoismaisilla ilmiöillä kuin kansanopistoilla tai sivistysjärjestöillä mitään tekemistä Euroopan yhdentymisen kanssa? Tarvitaanko niitä tai pystyvätkö ne vaikuttamaan yhdentymiskehitykseen?

Kukaan tuskin kiistää sitä, että eurooppalaista yhdentymistä on tähän mennessä edistetty taloudellisen yhdentymisen voimalla. Samaten keskustelua Euroopasta ovat hallinneet elinkeinoelämän edut ja tavoitteet. Vähitellen integraatio tulee kuitenkin ulottumaan kaikille yhteiskuntaelämän aloille. Yhteistyö kaupan alalla vaikuttaa pian mm. verojärjestelmiin, työmarkkinapolitiikkaan sekä tutkimuksen ja koulutuksen järjestämiseen.

Koulutuksen asema voimistuu

Yhdentyvässä Euroopassa koulutus tulee saamaan yhä suuremman merkityksen; toisaalta sitä perustellaan ylläpidettäessä EY:n jäsenmaiden taloudellista kilpailukykyä, toisaalta taas työvoiman ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden ongelmiin haetaan yhä useammin ratkaisuja koulutusjärjestelyin.

EY:n tunnetuimmat koulutushankkeet, ERASMUS ja COMETT, nielevät yhä suurempia rahasummia. Molemmat siirtyvät vuoden 1990 alusta uuteen vaiheeseen, samalla kun EFTA-maat tulevat virallisestikin niiden piiriin.

Koulutuskysymykset ovat samalla hyvä esimerkki siitä, miten EY:n direktiivit jo nyt vaikuttavat EY:n ulkopuolistenkin maiden koulutusoloihin. Vuoden 1990 alusta astuu voimaan EY:n direktiivi, joka takaa vähintään kolme vuotta kestäneen ammatillisen koulutuksen ja ammattitutkinnon kelpoisuuden kaikissa EY:n

jäsenmaissa. Pohjoismaiden ministerineuvosto on jo sisällyttänyt vastaavan hankkeen Pohjola Euroopassa-työohjelmaansa, niin ikään vuoden 1990 alusta. (2)

Kyseinen EY-direktiivi on keskeisenä syynä myös suomalaisille ammattikorkeakoulusunnitelmille. Vaikka ideaa ammattikorkeakoulusta voi perustella myös työelämän kehittymisellä tai tietokäsityksen muutoksella, lienee painavimpana perusteluna Suomen tarve pitää koulutusjärjestelmänsä vertailukelpoisena eurooppalaisen kanssa.

EY:n piirissä tullaan panostamaan voimakaimmin juuri ammatilliseen koulutukseen, sen edistämiseksi tehdään järjestön suunnitteluelimissä parhaillaan laajaa valmistelutyötä. Huomispäivän todellisuutta saattaa hyvinkin olla EY:n oma, yhtenäinen tutkintojärjestelmä, jolloin kaikki Euroopan maat joutuvat tarkistamaan ammattitutkintojensa vastaavuutta.

Kulttuurista ja kansansivistyksestä EY:ssä

Kulttuurin ja kansansivistyksen kysymykset eivät ole juuri olleet esillä yhdentymiskeskusteluissa. Etenkään kansansivistyksen kohdalla ei voi puhua valmiista kulttuurituotteista, jotka edellyttäisivät ohjesääntöjen laatimista niiden tulevasta käytöstä.

Toisaalta kulttuurikysymykset ovat yhä enemmän alkaneet kiinnostaa Euroopan maita: mitä tapahtuu Euroopan eri kulttuureille matkalla kohti vuotta 1993. Onko edessä mahdollista ja yhtenäisen euro-kulttuurin luominen vai koittaako Euroopassa monien pienkulttuurien kukoistus?

Yhä useammassa Euroopan maassa ollaan valmiita uskomaan, että Euroopan yhdentyessä kansalliset kulttuurit tulevat säilyttämään erityispiirteensä. On esiintynyt voimakasta tarvetta korostaa kunkin kansakunnan ominaispiirteitä ja niiden puolustamisen ja toisaalta maitten välisten kulttuurivaihdon tärkeyttä. (3)

Uskotaan, että Euroopan todellinen identiteetti syntyy 34 Eurooppaan kuuluvan maan erilaisuudesta ja näiden maiden sisällä olevista kielellisistä ja etnisistä ryhmistä ja tämän erilaisuuden säilymisestä jatkossakin. Sellaista Eurooppaa ei kannata tavoitella, joka ei tunnusta eri maiden, kansojen ja kulttuurien moninaisuutta ja omaehtoista elämisen oikeutta.

Oman kiintoisen juonteensa eurooppalaisen kulttuurikeskusteluun tuovat tällä hetkellä Itä-Euroopan tapahtumat. Näissä maissa etniset, kansalliset ja kulttuurikysymykset ovat nousseet keskeiseen asemaan; yhdessä Länsi-

Euroopan yhdentymiskehityksen kanssa ne aikaansaanevat olennaisia identiteetikeskusteluja eurooppalaisen kulttuurin alueella.

Eurooppalaisessa kulttuurikeskustelussa painottuvat lähivuosina myös joukkotiedotuskysymykset, etenkin kannan määrittäminen amerikkalaiseen tv-tarjontaan. EY tavoittelee tv-toiminnassaan eurooppalaisen tarjonnan lisäämistä ja panostamista vaativamman ohjelmatyyppin lisäämiseen kuvaruuduissa.

Lokakuun alkupäivinä 1989 Pariisissa käynnistyi hanke, jonka tavoitteena on yhdistää Euroopan "audiovisuaaliset voimat" lisäämään ja parantamaan Euroopan tv-ohjelmien tuotantoa. "Audiovisuaaliseksi Eurekaksi" -nimetyn hankkeen ajatuksena on se, että Eurooppa on jäänyt paitsi amerikkalaisen tv-ohjelmatuotannon ja japanilaisen teknologian jalkoihin. Kokouksessa olivat mukana kaikki Euroopan neuvoston jäsenmaat.

Samalla viikolla, vain joitakin tunteja Pariisin kokouksen päättymisestä EY:n ulkoministerit hyväksyivät maittensa tv-toimintaa koskevan direktiivin, joka edellyttää jäsenmaiden tv-kanavia lähettämään yli 50 % eurooppalaista tv-ohjelmaa. Direktiivi hyväksyttiin kuitenkin vain poliittisesti sitovana, mikä antaa jäsenmaille mahdollisuudet sen kiertämiseen.

Työväen sivistystyön mahdollisuudet

Voimakkaisiin aikuiskasvatusta ja kansalaisjärjestöihin kytkeytyneellä työväen sivistystyöllä on mielestäni monentasoisia mahdollisuuksia ja tehtäviä yhdentymiskehityksen edetessä.

Kirjoittaessani työväen sivistystyöstä tiedän hyvin itse käsitteeseen liittyvät ongelmat (4). Tässä artikkelissa tarkoitan sillä sitä sivistystyötä, jota harjoitetaan pohjoismaisten työväen sivistysliittojen kaltaisissa organisaatioissa. Kyse on lähinnä ammattiyhdistysliikkeeseen ja sosialidemokraattisiin puolueisiin sitoutuneesta sivistystyöstä.

Tämän työväen sivistystyön tilanteen suhteessa Euroopan integraation tekee mielenkiintoiseksi työväen sivistysliittojen syntyhistoria. Työväen sivistysliitot perustettiin vuosisadan vaihteen teollisuusyhteiskuntien varaan. Työväen sivistysliittojen jäsenjärjestöt nojasivat teollisen yhteiskunnan ja teknologian perusteisiin, jotka edellyttivät syvää kollektiivisuutta. Tämän päivän informaatioyhteiskunta perustuu ennen muuta tiedon tuottamiseen, käsittelemiseen ja jakamiseen; samalla tieto on nousemassa tärkeimmäksi tuotantovoimaksi.

Myöskään kollektiivisuutta ei enää koeta tärkeäksi. Solidaarisuuden ja yhteisvastuullisuus-

den kokeminen ammattiyhdistystoiminnassa on käynyt yhä vähäisemmäksi. Mieluiten ajetaan omia tavoitteita omissa ryhmissä.

Taloudellisena hankkeena Euroopan yhdentymisen tähtää talouden tehostamiseen sekä pienempien ja tehokkaampien talousyksiköiden luomiseen kaikissa jäsenmaissa. Se merkitsee mm. julkisen sektorin osuuden supistamista ja sen myötä vaihtoehtoa perinteiselle pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle. Se voi vähitellen johtaa tasa-arvon vähenemiseen, alempiin marginaaliveroihin, suurempiin palkkaeroihin, luopumiseen yleisistä sosiaali- ja koulutusjärjestelmistä sekä yksityissairaaloiden ja -koulujen suosimiseen.

Tässä tilanteessa on ensiarvoisen tärkeää, että työväen sivistystyön piirissä kyetään ennakkoluulottomasti ja avoimesti arvioimaan integraatiokehityksen vaikutuksia pohjoismaisiin yhteiskuntiin. Toisaalta on tärkeää, että kyetään turvaamaan pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan saavutukset, toisaalta työväen sivistystyö ei voi enää olla myötävaikuttamassa kansankoti-ityylliin käpertymisessä tai sellaisen pohjoismaisen saarekkeen luomisessa, jossa asuu vain hyvinvoivia kansalaisia.

Keskustelun välttämättömyys

Euroopan yhteisöjen komissioissa Brysselissä työskentelee liki 12 000 eurobyrokraattia. Heidän työtään seuraa ja siihen pyrkii vaikuttamaan päivä päivältä kasvava ”lobbyistien” joukko; tällä hetkellä heitä on jo tuhansia, joista miltei 95 % edustaa erilaisia työnantajia-, teollisuus- ja maatalousintressejä. Mukana on myös muutama kymmenen ay- ja kansalaisjärjestöjen edustajaa.

Tämä tilanne paljastaa pitkälti, mitkä eturyhmät ovat yhdentymiskehityksessä aktiivimpia, kenen ääni kantaa kauimmas.

Koska pohjoismaiset kansalaisjärjestöt eivät ole tähän mennessä kovinkaan ahkerasti olleet mukana Euroopan yhdentymisen valmisteluprosessissa, niiden on korkea aika antaa oma panoksensa. Euroopan yhdentymisen vaikutukset ovat joka tapauksessa laajoja ja vaikuttavat jokaisen ihmisen arkielämään.

Siksi pohjoismaisten työväen sivistysliittojen on tunnettava vastuunsa ja vietävä yhdentymiskeustelua työpaikoille ja asuinalueille. On vakavasti pohdittava integraation sosiaalisia, kulttuurisia ja koulutuksellisia seurauksia. Pohjoismaisilla työväen sivistysliitoilla on tähän kaikkeen erinomaiset organisatoriset edellytykset; nyt tarvitaan ennen kaikkea sisältöjen painopisteen siirtämistä kapeasta tehtäväkoulutuksesta oman maanosan tulevaisuuden pohdintaan.

On oikeastaan erikoista, ettei Eurooppakeskustelua ole liiemmästi ankkuroitu työväen sivistysliiton arkipäivään. Onhan pohjoismaiden Eurooppa-politiikkaa kuitenkin muotoiltu samojen poliittisten voimien toimesta, jotka ovat osa työväen sivistysliikettä. Ja vaikka pohjoismaat Tanskaa lukuunottamatta ovat EY:n ulkopuolella, kysymys ei ole enää siitä, tulevatko ne osallistumaan Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen, vaan miten se tulee tapahtumaan!

Kielet ja kansainvälisyys

Euroopan yhdentymiseen liittyviä suurimpia sisällöllisiä haasteita aikuiskasvatuksessa on kielitaidon ja kansainvälisten valmiuksien kehittämisen. Pohjoismaiden edessä on kulttuuriorientaation muutos Euroopan suuntaan, missä kielitaitojen monipuolistaminen on avainasemassa. Kaikki pohjoismaat ovat Euroopan mittakaavassa pieniä maita, ja eurooppalaisissa kokouksissa puhutaan tänään useita kieliä. Eurooppalaistuminen tulee väistämättä johtamaan kansojen lähentymiseen ja monenlaisten uusien tilanteiden kohtaamiseen, joissa tarvitaan kielitaitoa.

Tällöin on tärkeää, että kyetään lisäämään useimpien kielten opiskelua ja toisaalta osallistumaan EY:n jo nyt suunnittelemaan LINGUA-kieliohjelman tapaisiin hankkeisiin.

Kielten opetuksen lisääminen on suuri haaste koko pohjoismaiselle työväen sivistystyölle, kenties kuitenkin eniten suomalaisille. Suomalaisilla kun ei ole omasta äidinkielestään vieraiden kielten opiskelussa samanlaista tukea, kuin on lähes kaikilla muilla Euroopan kansoilla omasta äidinkielestään. Suomalaisilta vaaditaan uudenlaista asennoitumista vieraseen kieleen, koska opiskeltava kieli ei ole sukulaiskieli.

Tämä kaikki edellyttää vieraitten kielten opiskelun tehostamista peruskoulusta aikuiskasvatukseen. Ellei vieraiden kielten opiskelua ole hoidettu pohjakoulutuksessa, suomalainen aikuiskasvatusta joutuu kohtuuttomien vaatimusten eteen. Silloin tällöin joutuu aikuinen turvautumaan intensiiviseen ja kalliiseen tehokielinopetukseen, mikä on kuitenkin aikuisväestön enemmistön ulottumattomissa. Näin kielitaitoaan voivat kohentaa vain ne, joiden työnantaja pystyy kustantamaan kalliin kielten opiskelun.

Tulevaisuudessa kielitaitovaatimukset tulevat kuitenkin koskettamaan yhä useampia, myös yhä useampia suomalaisia. Sisäisten markkinoiden toteutuessa ja valtioiden välisten rajojen avautuessa yhä useammalle monikansallisen yrityksen työntekijälle tulee lähtö toi-

seen maahan. Jos tällaiseen, ilmeisesti pakolliseen siirtymiseen ei ole riittävä kielitaitoa, vaihtoehtona saattaa olla syrjäytyminen työelämästä ja työttömyys.

Kaiken kaikkiaan: Euroopan yhdentyminen pakottaa työväen sivistystyön arvioimaan uudelleen monia, ennen muuta opetussisältöihin liittyviä kysymyksiä. Ehkä edessä on aika, jolloin työväen sivistystyön on taas paneuduttava laajoihin ja suurta väestönosaa koskettaviin kysymyksiin, nyt eurooppalaisella tasolla.

Viitteet:

- (1) Gabriel Milesi: Jacques Delors (Belfond 1985)
- (2) Arbejdsprogram: Norden i Europa 1989–1992. Nordisk Ministerråd, København 1989.
- (3) Ks. esim. Tanskassa: Det indre marked og kulturen (Kulturministeriet 1989) tai Danmark som europaeisk kulturation

AIKUISKASVATUS

The Finnish Journal of Adult Education

Vol. 9, 3/89

ISSN 0358-6197

Summary

Turunen, Jorma. Workers' Education and the unification of Europe, *Aikuiskasvatus* 9, 3.

The author examines the status of education culture and liberal peoples' education in a unified Europe. The author is of the opinion that ethnic cultures will retain their status in the future as well. The author deals especially with the prospects of workers' education in this new stage of development. He is also of the opinion that there should be open discussion concerning the effects of the unification process on the Nordic societies. The teaching of foreign languages and the development of the skills needed in international cooperation are felt to be of particular significance.